

WSPOMAGANIE ROZWOJU UMYSŁOWEGO TRZYLATKÓW

Wspomaganie dziecka w tworzeniu własnego Ja

1. Jak trzylatki tworzą swoje *ja* i co z tego wynika?

W okresie wczesnego dzieciństwa większość dziecięcych zachowań jest regulowana przez dorosłych za pośrednictwem poleceń, okazywanego zadowolenia i karcących uwag. Są to sposoby zewnętrznego kierowania dziecięcym zachowaniem.

W miarę rozwoju i pod wpływem wychowania dziecko zaczyna stopniowo być zdolne do samokontroli zachowań. Jest to zgodne z oczekiwaniami dorosłych, bo zależy im przecież, aby dziecko potrafiło regulować swoje zachowania bez upominania.

Ważne jest, żeby dziecko potrafiło:

- Unikać tego, co jest niebezpieczne,
- Spokojnie czekać na to, czego nie może natychmiast dostać,
- Stosować się do poleceń i spełniać oczekiwania innych.

Przechodzenie od kontroli zewnętrznej do samokontroli trwa dosyć długo i wymaga sporego wysiłku ze strony dziecka oraz dorosłych. W trzecim roku życia zaczyna się silnie rozwijać zdolność do świadomego kierowania swoim zachowaniem. Trzylatki chcą być samodzielne i ostro protestują, gdy wyręcza się ich w wykonywaniu czynności. Jest to przejaw dążenia do niezależności, ważnego składnika **Ja**. Tymczasem dorośli, spiesząc się, są skłonni wyręczać dziecko w samoobsłudze. Zamiast wspomagać rozwój samodzielności, uczą dziecko bezradności.

Zdolność do samoregulacji zachowania jest wspomagane przez rozwój wiedzy o sobie i samooceny, a wszystko razem kształtuje się na zasadzie egocentryzmu.

J. Piaget twierdzi, że małe dziecko rozpatruje siebie i otoczenie w egocentryczny sposób. Siebie traktuje, jako centrum świata i wszystko, co znajduje się w jego otoczeniu poznaje w odniesieniu do siebie.

Egocentryzm jest pojęciem z psychologii rozwojowej i nie należy mu nadawać negatywnego znaczenia. Bez fazy egocentryzmu nie sposób konstruować własnego Ja, a jeżeli to nie nastąpi, nie będzie następnych okresów rozwojowych.

Wspomagając u dziecka rozwój własnego Ja trzeba organizować specjalne sytuacje, które będą sprzyjać gromadzeniu doświadczeń potrzebnych dziecku do kształtowania danych zachowań.

W przedszkolu organizujemy następujące ćwiczenia i zabawy:

- Oglądanie głowy i nazywanie wyróżnionych części; rozpoznawanie swej twarzy w lustrze,
- Oglądanie rąk, nóg i całej sylwetki, nazywanie wyróżnionych części ciała; rozpoznawanie swej sylwetki w lustrze,
- Miny w lustrze: Pokaż, co czujesz?,

Kiedy dziecko dobrze pozna swój wizerunek można kształtować umiejętność posługiwania się imieniem, nazwiskiem, adresem. Jest to dobra okazja do uświadomienia przynależności do rodziny.

Umiejętność rozróżniania płci sprzyja kształtowaniu się systemu Ja i rozszerza wiedzę o sobie i o innych. Najwcześniej dziecko potrafi określić swą przynależność do dziewczynek lub chłopców (określa tożsamość płciową).

Zabawy organizowane w przedszkolu:

- „Czy lalka jest podobna do ciebie?”
- „Jak wygląda miś? Oglądanie i porównywanie,
- „Jak wygląda pies?”. Oglądanie i poznawanie, zabawa „Wesołe pieski”
- „Jak wygląda kot?. Oglądanie i poznawanie, zabawa „Kotki dokazują”
- „Jak wyglądają ptaki?. Obserwowanie i rozmowa o nich. Zabawa „Wesołe wróbelki”
- „Jak wyglądają owady? Obserwacje i rozmowy, zabawa „Motyle na łące”
- „Jak wygląda ryba? Obserwacje i rozmowy.

Ta seria ćwiczeń sprzyja kształtowaniu dziecięcej wiedzy o sobie, o innych i zwierzętach żyjących w najbliższym otoczeniu. Następny krok edukacyjny to wdrażanie dziecka do korzystania z tych doświadczeń i łączenie ich ze wspomaganiem rozwoju innych ważnych czynności umysłowych. Przechodzimy do analizy i syntezy na poziomie wyróżniania sensownych części, a potem łączenia ich w całość. W tych seriach zabaw jest sporo absurdu i zabawnych sytuacji. Stykając się z absurdalną sytuacją (np. kot ma głowę psa, a pies głowę kota), dziecko natychmiast koncentruje się na tym, co sensowne. Nie trzeba dodatkowo wyjaśniać, bo ma tu miejsce olśnienie to ma *być tak!*. Samo dostrzeganie absurdu rozwija poczucie humoru, ważnego składnika człowieczego intelektu.

Zabawy organizowane w przedszkolu:

- „Co do czego pasuje?”- układanie sylwetek chłopców i dziewczynek,
- Układanie sylwetek małych i dużych misiów,
- Układanie zwierzątek: psa i kota,
- Absurdy: miś i dzieci,
- Absurdy: kot i pies

Literatura:

E. Gruszczyk- Kolczyńska, E. Zielińska „Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się”, WSiP

Opracowała B. Jakubowska.